

Nr 78.

Ankom till riksdagens kansli den 9 april 1943 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till nybyggnad för ett laboratorium för betongtekniska provningar vid statens provningsanstalt m. m.

(1:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t (tionde huvudtiteln, punkten 33, och kapitalbudgeten, bil. 7, punkten 1) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till utrustning av byggnad för ett laboratorium för betongtekniska provningar vid statens provningsanstalt respektive till uppförande av samma byggnad för budgetåret 1943/44 beräkna dels ett reservationsanslag av 45,000 kronor, dels ock ett investeringsanslag av 260,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 122, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 5 mars 1943, föreslagit riksdagen att

dels till Nybyggnad för ett laboratorium för betongtekniska provningar vid statens provningsanstalt för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 260,000 kronor;

dels ock till Utrustning av byggnad för ett laboratorium för betongtekniska provningar under tionde huvudtiteln för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 45,000 kronor.

I skrivelse den 28 augusti 1942 har *styrelsen för statens provningsanstalt* hemställt om 300,000 respektive 80,000 kronor till nybyggnad och utrustning av ett laboratorium för betongtekniska provningar. Den för laboratoriets utrustning beräknade kostnadssumman ansåge styrelsen kunna fördelas å två budgetår. För budgetåret 1943/44 erfordrades ett belopp av 45,000 kronor.

Till stöd för denna hemställan har styrelsen lämnat en utförlig redogörelse för utvecklingen av anstaltens arbetsuppgifter, vilken utveckling föranlett upprepade utbyggnader av anstaltens lokalutrymmen. Redogörelsen har i huvudsak intagits i propositionen, och av densamma framgår, bland annat, att medan sedan år 1919 anstaltens golvyta ökats med endast 90 % har personalantalet och inkomsterna av provningsuppdrag femfaldigats. Under de senaste fyra åren hava inkomsterna ungefär femdubblats. Av-

delningen är på grund av denna hastiga utveckling för närvarande synnerligen trångbodd, och det är nödvändigt, att lokalutrymmet avsevärt utökas, om en ytterligare stegrad arbetsvolym skall kunna avverkas. Byggnadsindustriens utvecklingsgång har i hög grad inverkat på anstaltens arbetsvolym, och statsmakternas beslut att understödja den byggnadstekniska forskningen kan förväntas komma att än ytterligare öka anstaltens uppgifter.

Anstaltsstyrelsen har i anslutning härtill framhållit, att på grund av den fortgående ökningen av betongtekniska provningar, som förutses komma att fortsätta under normala tider, lokalbehovet måste tillgodoses genom nybyggnad för betongtekniska provningar. Härigenom skulle även beredas behövt utrymme för övriga grenar av avdelningens verksamhet. Bland annat kunde travershallen frigöras från sådana arbeten, som icke krävde tillgång till travers, och därigenom möjlighet beredas att utföra provningar av större och skrymmande föremål utan de störningar och förseningar, som nu varit ofrånkomliga, då uppdrag av sådan art hopat sig. Genom överflyttning av cementprovningarna till en blivande nybyggnad kunde även trälaboratoriet beredas ett välbehövt, något ökat utrymme.

Lämplig plats för byggnaden finnes inom det tomtområde, som provningsanstalten redan nu hade tillstånd att disponera, och den kunde förläggas i anslutning till laboratoriebyggnaden för teknisk röntgencentral, som uppfördes år 1940.

Nybyggnaden avsåges skola uppföras i två våningar jämte källarvåning, varvid källarvåningen avsåges för huvudsakligen betonggjutningslaboratorium samt vissa lagringsutrymmen, bottenvåningen huvudsakligen för provberedning och provning av från arbetsplatser insända provkuber, provbalkar och vattentäthetsprovkroppar av betong samt övervåningen för huvudsakligen cementprovningar och kontorslokaler. Byggnaden planerades upptaga ett utrymme av 14×22 meter. Nyttigt golvutrymme bleve cirka 730 kvadratmeter. Kostnaderna för en dylik byggnad hade beräknats till 260,000 kronor, vartill borde läggas ett ytterligare belopp av förslagsvis 40,000 kronor för mötande av eventuell kostnadsstegring, som icke nu kunnat beräknas.

För byggnadens utrustning med inventarier, provningsmaskiner och anordningar, möbler och belysningsarmatur hade beräknats en summa av 80,000 kronor enligt skrivelsen vidfogad detaljberäkning. Av denna summa beräknades 45,000 kronor erfordras under budgetåret 1943/44 och resten under budgetåret 1944/45. Härvid förutsattes att en del av nuvarande utrustning i flygelbyggnaden överflyttades till det nya betonglaboratoriet.

Styrelsen har även erinrat om att, såsom framginge av propositionen 283/1942, provningsanstalten i juli 1941 i samband med utredningen om byggnadsforskning anmält, att inom fem år nya lokaler omfattande en golvyta om minst 1,000 kvadratmeter erfordrades för byggnadsavdelningen.

Styrelsen har slutligen framhållit, att det genom donation från Skånska

cementaktiebolaget inrättade Svenska forskningsinstitutet för cement och betong vid tekniska högskolan i Stockholm icke vore avsett för och icke komme att utöva den provnings- och kontrollverksamhet, för vilken den nu föreslagna byggnaden vid anstalten skulle användas. Enligt nämnda institutets stadgar vore dess uppgift att bedriva och stödja grundläggande materialteknisk forskning rörande cement och betong samt närliggande material. Utgångspunkten för forskningen skulle vara fastställande av dessa materials kemiska och fysikaliska uppbyggnad samt målet ett klarläggande av deras rationella sammansättning och användning.

Över anstaltens framställning hava byggnadsstyrelsen den 16 september och statens industrikommission den 23 december 1942 avgivit infortrade utlåtanden.

Byggnadsstyrelsen har uttalat, att styrelsen icke hade något att i princip erinra mot förslaget till byggnadsföretag enligt de utarbetade ritningarna. Vad anginge kostnaderna funne styrelsen sannolikt, att merkostnader skulle uppkomma, men om härav betingad ytterligare medelsanvisning utöver nu beräknade byggnadskostnader, 260,000 kronor, borde framställning sedermera göras då merkostnadernas storlek kunde bedömas.

Statens industrikommission och *statens provningsanstalt* hava förordat, att en tredje våning nu uppföres.

Även *byggnadsstyrelsen* har i infortrat utlåtande förklarat, att det i och för sig skulle ur såväl praktisk som ekonomisk synpunkt vara fördelaktigt, om byggnaden redan från början uppfördes med ytterligare en våning. Kostnaderna härför kunde beräknas till 35,000 kronor, under det att en påbyggnad, verkställd sedan byggnaden färdigställts, skulle med nu gällande materialpriser och arbetslöner draga en kostnad av 45,000 kronor. Emellertid borde vid bedömande av denna fråga hänsyn också tagas till angelägenheten av att i möjligaste mån begränsa aktuella byggnadsuppgifter på grund av såväl kostnaderna som knappheten på arbetskraft och material.

I detta sammanhang har departementschefen jämväl anmält, att anstaltsstyrelsen gjort hemställan om upplåtelse till ingenjörsvetenskapsakademien och Tekniska Röntgencentralen Aktiebolag av en inom provningsanstaltens område befintlig byggnad för tekniskt laboratorium. Vid denna byggnadsuppförande enligt beslut av 1939 års riksdag skulle ingenjörsvetenskapsakademien medgivas nyttjanderätt till byggnaden för tiden till och med den 30 juni 1943. Därefter skulle, om byggnaden då behövdes för provningsanstaltens verksamhet, anstalten äga taga byggnaden i anspråk för sina uppgifter. Laboratoriet, som färdigställts under hösten 1940, har i huvudsak på så sätt disponerats av akademien, att byggnadens nedre våning upplåtits till tekniska röntgencentralen — sedermera under år 1941 omorganiserad till Tekniska Röntgencentralen Aktiebolag — och dess övre våning till det akademien underställda kolningslaboratoriet. I ett den 30 september 1940 mellan provningsanstalten och akademien

träffat avtal hava de båda parternas ömsesidiga förpliktelser i vissa detaljfrågor närmare preciserats.

I skrivelse den 7 januari 1943 har *styrelsen för statens provningsanstalt* hemställt, att provningsanstaltens ifrågavarande byggnad för tekniskt laboratorium måtte få disponeras till och med den 30 juni 1944 av akademien på hittills gällande villkor samt därefter till och med den 30 juni 1949 av Tekniska Röntgencentralen Aktiebolag. Upplåtelsen till bolaget borde, i likhet med vad för närvarande vore fallet beträffande upplåtelsen till akademien, ske utan ersättning. Till grund för anstaltens hemställan hava legat av akademien i skrivelser den 18 april och den 26 november 1942 till styrelsen gjorda framställningar i ärendet. I sistnämnda skrivelse har akademien särskilt framhållit, att färdigställandet av den bränsletekniska försöksstationen av olika anledningar fördröjts, och på grund härav skulle akademien endast med svårighet kunna utrymma den del av provningsanstaltens laboratoriebyggnad, som disponerades av kolningslaboratoriet.

Sedan fråga uppstått, huruvida icke byggnaden för tekniskt laboratorium skulle kunna tillgodose den byggnadstekniska avdelningens nu föreliggande lokalbehov, har *överdirektören och chefen för statens provningsanstalt* inkommit med en den 19 februari 1943 dagtecknad promemoria, vari på anförda skäl framhållits, att så icke vore förhållandet.

Över anstaltsstyrelsens skrivelse den 7 januari 1943 med därtill hörande handlingar samt nyssnämnda promemoria hava infortrade utlåtanden avgivits av *statens industrikommission* och *statens tekniska forskningsråd*, vilka förklarar sig intet hava att erinra mot anstaltsstyrelsens nu förevarande hemställan.

Departementschefen har för egen del i ärendet anförts följande.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att arbetsvolymen vid statens provningsanstalts byggnadstekniska avdelning under de senaste åren befunnit sig i oavslätlig stegring. Det lär även vara att förutse, att avdelningens arbetsbelastning inom en nära framtid kommer att än ytterligare ökas särskilt till följd av en fortgående ökning av antalet betongtekniska provningar men måhända jämväl på grund av den enligt beslut av 1942 års riksdag igångsatta byggnadstekniska forskningen, vilken avses i huvudsak skola bedrivas vid befintliga forskningsinstitutioner, däribland provningsanstalten. Enär utredningen i ärendet likaledes utvisar, att för avdelningen tillgängliga lokaler äro otillräckliga redan med hänsyn till avdelningens nuvarande arbetsvolym, framstår det därför såsom ofrånkomligt, att ökat lokalutrymme beredes avdelningen.

Det kunde därvid ifrågasättas att för ändamålet utnyttja den år 1940 färdigställda laboratoriebyggnad, som i enlighet med vad därutinnan förutsettes i samband med beslutet om byggnadens uppförande till och med den 30 juni 1943 disponeras av ingenjörsvetenskapsakademien, därvid nedre våningen upplåtits till den på akademiens initiativ inrättade tekniska röntgencentralen — sedermera under år 1941 omorganiserad till Tekniska Röntgencentralen Aktiebolag — och övre våningen till det akademien underställda kolningslaboratoriet. Enligt vad i ärendet blivit upplyst är emellertid

denna byggnad icke lämpad för ändamålet, i det densamma dels är otillräcklig och dels icke är uppförd med beaktande av de speciella behov som nu föranleda en utökning av provningsanstaltens lokalutrymmen. Av utredningen i ärendet framgår vidare, att byggnaden jämväl efter den 30 juni 1943 behövs för den tekniskt-vetenskapliga forsknings- och provningsverksamhet som nu bedrivs i densamma. Enär denna verksamhet synes även framdeles vara förtjänt av det allmännas stöd, förutsätter jag befogenhet för Kungl. Maj:t att, därest riksdagen icke har något att däremot erinra, jämväl för tid efter nyssnämnda dag under de villkor Kungl. Maj:t kan finna lämpligt föreskriva kostnadsfritt upplåta byggnaden för verksamheten ifråga.

Då provningsanstaltens ökade lokalbehov således icke torde böra tillgodoses genom utnyttjande av redan befintlig byggnad, återstår allenast att för ändamålet verkställa nybyggnad. Jag tillstyrker följaktligen, att framställning om anvisande av medel härför nu avlättes till riksdagen.

Enligt provningsanstaltens av byggnadsstyrelsen tillstyrkta förslag i ämnet anses lokalbehovet kunna tillsvidare tillgodoses genom en nybyggnad i två våningar jämte källarvåning i anslutning till nyssnämnda å anstaltens tomt år 1940 uppförda laboratoriebyggnad. Statens industrikommission har i yttrande över förslaget — under erinran att behov av ytterligare lokalutrymmen för provningsanstaltens byggnadsavdelning sannolikt inom de närmaste åren kommer att göra sig gällande — framhållit lämpligheten av att byggnaden uppföres i ytterligare en våning. På de av byggnadsstyrelsen gentemot en sådan utvidgning av det ursprungliga byggnadsprogrammet anförda skälen förordar jag emellertid, att byggnaden begränsas till vad som i berörda program ansetts oundgängligen erforderligt med hänsyn till nu föreliggande behov.

I enlighet med byggnadsstyrelsens beräkningar torde få avses 260,000 kronor för själva byggnadskostnaderna. Ej heller provningsanstaltens beräkningar av kostnaderna för byggnadens utrustning, tillhoppa 80,000 kronor, föranleda någon erinran från min sida. Av detta belopp torde för budgetåret 1943/44 böra äskas 45,000 kronor.

Utskottet.

I likhet med departementschefen finner utskottet, att ökat lokalutrymme bör beredas statens provningsanstalts byggnadstekniska avdelning. Utskottet finner vidare utrett, att den år 1940 färdigställda laboratoriebyggnaden även efter den 30 juni 1943 bör få disponeras för den tekniskt-vetenskapliga forsknings- och provningsverksamhet, som nu bedrivs i densamma, och att denna byggnad icke lämpar sig för att fylla den byggnadstekniska avdelningens ökade lokalbehov.

Utskottet får alltså tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag om uppförande av en nybyggnad för provningsanstalten för en beräknad kostnad av 260,000 kronor. Utskottet finner sig jämväl böra godtaga beräkningen av kostnaderna för byggnadens utrustning, tillhoppa 80,000 kronor, varav för budgetåret 1943/44 äskats 45,000 kronor.

Vad departementschefen i övrigt anfört i ärendet har ej heller föränlett någon utskottets erinran.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen må

a) till *Nybyggnad för ett laboratorium för betongtekniska prov-*

ningar vid statens provningsanstalt å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 260,000 kronor;

b) till *Utrustning av byggnad för ett laboratorium för betongtekniska provningar* å driftbudgeten under tionde huvudtiteln för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 45,000 kronor.

Stockholm den 9 april 1943.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 73.
